

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Студентки 5 курсу, 113 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Жаденової
Альони
Олександрівни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

(підпис керівника)

Ільїна
Анастасія
Олександрівна

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

(підпис гаранта)

Динник
Ірина Петрівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«30» грудня 2022 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентів

Жаденовій Альоні Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Механізми реалізації державної політики у сфері освіти»

Затверджена наказом ректора від «14» грудня 2022 р. № 3416

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 01.02.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Мета роботи: дослідження механізмів реалізації державної політики у сфері освіти та визначення напрямів їх удосконалення

Об'єкт дослідження: процес реалізації державної політики у сфері освіти в Україні

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні основи механізмів реалізації державної політики у сфері освіти в Україні

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

1.1. Загальний стан розвитку сфери освіти в Україні

1.2. Комплексний аналіз впровадження Концепції «Нова наукова школа»

РОЗДІЛ 1. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

2.1. Оптимізація системи органів влади, що регулюють сферу освіти в Україні.

2.2. Реформування системи освіти в Україні

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2023	10.01.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2023	20.01.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 27.01.2023	27.01.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.02.2023	01.02.2023
7	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-02. 06.2023	01-02. 06.2023
8	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.02.2023	До 10.02.2023
9	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

Ільїна А.О.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

9. Завдання прийняв до виконання студент

Жаденова А.О.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота написана на актуальну тему. Студентка проаналізувала загальний стан розвитку сфери освіти в Україні, в основі чого визначила ознаки механізмів реалізації державної політики у сфері освіти, проаналізувала сучасний стан дошкільної, загальної середньої, цифрової та вищої освіти протягом останніх періодів. Студентка чітко виокремила проблеми у розвитку сфери освіти на основі виявлення факторів впливу на зрушення показників в динаміці. Це говорить про оволодіння студенткою теоретичним матеріалом та вміння застосовувати його на практичному рівні. Також, студентка надала зрозумілий аналіз плану заходів реалізації концепції «Нова українська школа», виділивши причини відхилення від плану та надавши авторські пропозиції щодо проведення реформ. Більш того, в процесі виконання аналітичної частини роботи студентка застосовувала нормативно-правову базу, що регулює сферу освіти, і, найголовніше, – сайт досліджуваного органу влади (Міністерства освіти і науки України), що ще раз підтверджує вміння студентки робити аналіз, проводити моніторинг даних та узагальнювати досліджуваний матеріал.

Величезною перевагою у роботі є те, що студентка також намагалася спиратися на зарубіжний досвід, досліджуючи специфіку оптимізованої системи органів влади, що регулюють сферу освіти в Україні, а також в процесі формулювання реформ системи освіти, необхідних для проведення в Україні. Це дозволило чітко обґрунтувати авторські пропозиції стосовно недосконалості системи освіти в Україні та відповідності досвіду окремих зарубіжних країн світу для застосування в процесі проведення реформ в Україні.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи підпорядкований поставленій у роботі меті. Робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення. Проте у роботі є деякі моменти, на які слід звернути увагу. Зокрема, у параграфі 1.1 доречно було б проаналізувати показники розвитку сфери освіти у різних галузях протягом останніх трьох років, а не лише порівнюючи два роки. Також, студентка проаналізувала сучасний стан дошкільної, загальної середньої, цифрової та вищої освіти, проте в процесі аналізу не зовсім приділено увагу професійній, професійно-технічній та передвищій освіті. Цей аналіз дозволив би студентці одержати більш наглядну картину ситуації, пов'язаної зі станом розвитку сфери освіти в Україні, а також стосовно ролі досліджуваного органу влади в цій ситуації. Крім того, варто було б підкреслити необхідність посилення конкретних механізмів реалізації державної політики у сфері освіти як в процесі аналізу, так і під час формулювання власних пропозицій з приводу удосконалення відповідних механізмів, що чіткіше б відображало тематику проведеного дослідження.

В цілому робота відповідає встановленим вимогам, написана на науковому рівні, є авторським самостійним дослідженням, повністю розкриває обрану студенткою тему та допускається до захисту.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна _____

(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студента _____

Жаденової А.О.

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

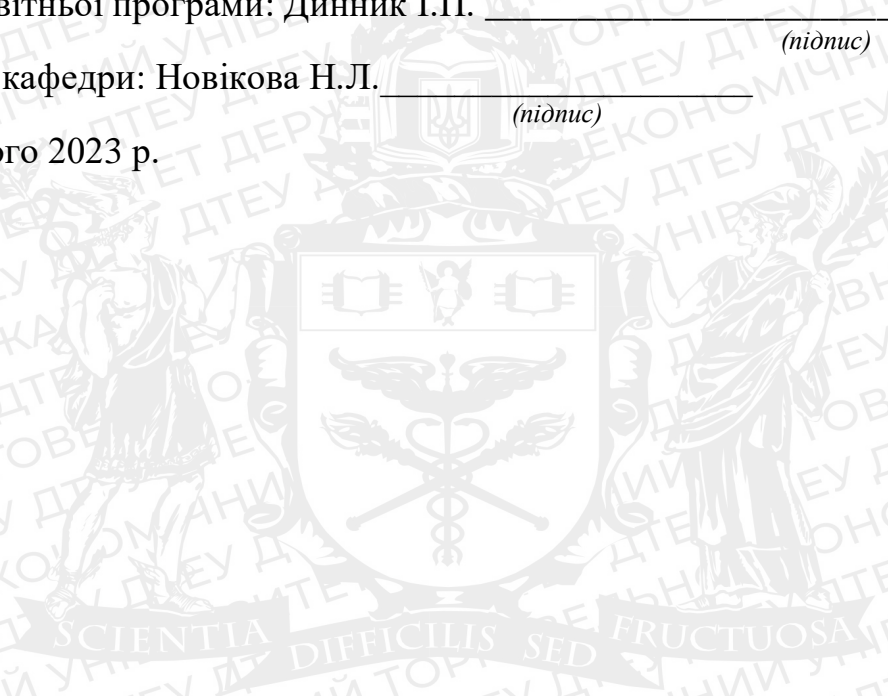
Гарант освітньої програми: Динник І.П. _____

(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л. _____

(підпис)

«01» лютого 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

3

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

1.1. Загальний стан розвитку сфери освіти в Україні

5

1.2. Комплексний аналіз впровадження Концепції «Нова наукова школа»

10

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

2.1. Оптимізація системи органів влади, що регулюють сферу освіти в Україні

18

2.2. Реформування системи освіти в Україні

23

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

28

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

31

SCIENTIA DIFFICILIS SED FRUCTUOSA

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі важливу роль відіграє освіта. Задля розквіту держава та її громадяни мусять в достатній мірі приділяти увагу цій сфері.

Серед опитаних лише 10 % вважає якість навчання в Україні високою, тому аналіз системи освіти та створення шляхів поліпшення ситуації в цій сфері є як ніколи актуальним. Аналізуючи останні дослідження, можна зробити висновок, що питанню освіти приділяється все більше уваги, але деякі аспекти залишаються не розглянутими. Так, наприклад, науковець Т. Каленюк детально описала історичне підґрунтя створення сучасної системи освіти, її становлення та етапи розвитку, зроблений аналіз нормативно-правової бази, але в роботі не висвітлені основні проблеми у цій сфері на сьогоднішній день та шляхи покращення. Л. Лукашенко торкнулася лише розгляду фінансування закладів загальної середньої освіти, а не освіти в цілому. У національній доповіді про стан і перспективи розвитку системи освіти в Україні найбільш детально проаналізовано тенденції розвитку у дошкільній, позашкільній, загальній середній, професійній освіті, але відсутні дані про стан вищої освіти та її реформування. Кандидат економічних наук В. Супрун у своїй праці описав взаємодію органів влади у сфері освіти між собою та з громадянами, але не розкрита тема її поліпшення та проблема бюрократії.

Метою роботи є дослідження механізмів реалізації державної політики у сфері освіти та визначення напрямів їх удосконалення.

Поставлена у роботі мета потребує вирішення наступних завдань:

- провести аналіз законодавства та виявити недосконалості;
- проаналізувати сучасний стан освіти в Україні, спираючись на статистичні дані;
- провести оцінку роботи Міністерства освіти і науки України;
- проаналізувати та дати оцінку концепції «Нова українська школа»;
- оцінити наявну в Україні систему органів влади у сфері освіти;

- дослідити наукові праці, досвід інших країн, та розробити кроки для удосконалення системи освіти.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики у сфері освіти в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи механізмів реалізації державної політики у сфері освіти в Україні.

Методологія дослідження: дане дослідження проводилось такими методами, як порівняння (зادля визначення позитивних чи негативних змін в освіті сьогодні у порівнянні з іншими роками та співставлення системи України з іншими країнами), системного аналізу (дослідження ефективності структурних підрозділів системи освіти), формально-логічний (розробка шляхів покращення даної сфери), статистичний (збір і аналіз інформації про стан навчальних закладів).

Інформаційна база дослідження. Теоретичну основу матеріалу склали наукові статті, доповіді, звіти Міністерства освіти і науки України, експертні думки. Серед нормативно правових документів розглядалися: Закон України «Про освіту», Постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади».

Практичне значення одержаних результатів полягає в узагальненні позитивних та негативних аспектів освітньої системи, її органів влади, та ефективності проведених реформ, а також запропоновані заходи, які допоможуть усунути недоліки в освіті.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел (30 найменувань). Основний зміст роботи представлено на 23 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 9 таблиць, 2 рисунки.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

1.1. Загальний стан розвитку сфери освіти в Україні

Україна входить до числа найосвіченіших країн світу, проте багато хто вважає академічні інституції країни негнучкими та невідповідними потребам ринку праці й суспільства.

Держава може брати участь у регулюванні освітніх процесів за допомогою певних механізмів. До них належать: правове, інформаційне, нормативне, фінансово-економічне забезпечення. До правового відносять Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, Закони Верховної Ради України. Нормативні механізми представлені у вигляді норм, стандартів, інструкцій, методичних вказівок. Правові та нормативні механізми регламентують зв'язок між учасниками системи та процедури ухвалення рішень в процесі управління. Інформаційні механізми являють собою звіти, статистичні дані, мережу Інтернет та засоби масової інформації, їх мета полягає в інформуванні громадян щодо освітніх процесів і забезпеченні прозорості діяльності органів влади. Фінансово-економічні механізми – це бюджетування, фінансування, стратегічне планування, тобто розподіл коштів на потреби в цій галузі.

Як відомо, навчання складається зі здобуття початкової, середньої та вищої освіти. Сучасний стан розвитку цих рівнів відображено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Стан дошкільної освіти станом на 2022 рік

Показник	Кількість на 2022 рік	Кількість на 2020 рік
Кількість закладів, од.	15456	14763
Новобудов за три роки, од.	72	-
Реконструйовано за три роки ЗДО, од	110	-
Кількість навчальних місць створених у ЗДО за рік, од.	15415	-

Продовження табл. 1.1

Показник	Кількість на 2022 рік	Кількість на 2020 рік
Кількість здобувачів освіти, осіб	1136028	1230398
Кількість педагогічних працівників, осіб	141563	137450

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Як видно, в Україні наразі функціонує 15456 закладів дошкільної освіти (ЗДО). Це на 693 більше, ніж у 2019 році, і спричинено політикою влади щодо зменшення черг. Проте хоча у містах їх кількість потроху збільшується, у селах залишається тенденція зменшення цих інституцій. Це відбувається через недостатнє фінансування, що стає поштовхом до їх закриття.

Щодо кількості дітей, які отримують дошкільну освіту, то цей показник також впав у порівнянні з попередніми роками майже на 100000 осіб. Це зумовлено демографічними процесами, а саме зниженням народжуваності. Позитивною є тенденція розвантаження дошкільних закладів. У містах на 115 дітей припадає 100 місць, у селах – 80 дітей на 100 місць.

Також на 72 % скоротилася черга до закладів дошкільної освіти. Від 2017 року Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження «Про затвердження плану дій на 2017–2019 рр. поетапного створення додаткових місць у закладах освіти для дітей дошкільного віку». Так, до 2020 року додалося 71675 місць, у 2021 їх з'явилося більше за 4000, не дивлячись на пандемію COVID-19.

Усього в закладах дошкільної освіти працює 141563 педагогічних працівників. Це на 4000 більше, ніж у 2020 році. З них приблизно 74 % – у містах і 26 % – у сільській місцевості. Майже всі працівники мають освітній ступень. У середньому на кожного вихователя припадає 8 дітей.

Щодо фінансування, то з 2017 року лише місцеві бюджети спрямовують свої кошти на її забезпечення. Часка виділених фінансів за останні роки коливається в межах 15 % і суттєво не змінюється.

Як видно з табл. 1.2, закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) налічується 13991.

Стан загальної середньої освіти станом на 2022 рік

Показник	Кількість у 2022 році	Кількість у 2020 році
Кількість ЗЗСО, од.	13991	15194
Кількість учнів, осіб	4230358	4138466
Кількість вчителів, осіб	434 755	439921
Автопарк шкільних автобусів, од.	2364	1987

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Порівняно з 2020 роком їх кількість зменшилась: денної форми навчання – на 13 %, вечірньої – на 39 %, що спричинено недостатнім фінансуванням. Зростання кількості закладів відбулося лише у Києві на 6 %, бо в столиці кількість виділених коштів на загальну освіту більша у порівнянні з іншими областями.

Більша частина шкіл в Україні знаходиться у містах, оскільки там проживає основна частина учнів.

У порівнянні з минулими роками кількість здобувачів освіти у ЗЗСО на денній формі навчання зросло на 10 %, тоді як у вечірніх школах скоротилося на 41 % через те, що такий тип закладу освіти не передбачений Законом України «Про освіту». Найбільший приріст учнів спостерігається у Київській області – 25 %, а найменший – у Тернопільській (3 %). У середньому на один заклад припадає 271 дитина. На сьогоднішній день спостерігається збільшення наповнюваності ЗЗСО, що спричинене більшою кількістю дітей шкільного віку у порівнянні з іншими роками. Відповідно, державі слід було б продовжувати тенденцію відкриття нових навчальних закладів.

Наразі кількість вчителів становить 434755 осіб, коли у порівнянні з 2020 роком показник скоротився на 4000 осіб. На один заклад припадає 29 учителів, тобто по 9 учнів на кожного. Загалом зберігається тенденція зменшення кількості педагогічних працівників на 6 %. Тут однією з причин виступає низька заробітна плата педагогів, тому багато працівників переходять на більш оплачувану роботу, а кількість нових молодих вчителів зменшується через неперспективність професії. Державі варто було б підняти

статус викладача та забезпечити гідний рівень заробітної плати. Також негативним є явище збільшення учителів віком від 60 років на 40 %. Основну частину викладачів складають особи від 41 до 50 років. Це сповільнює впровадження новітніх методів освіти у школи.

Загальна середня освіта фінансується в більшій мірі з місцевих бюджетів, де в середньому видатки становлять 17 %. З державного бюджету на ЗСО було виділено 389078,8 тисяч гривень.

У час інформаційних технологій важливо не відставати від прогресу, у тому числі в освітньому процесі. Позитивним кроком у бік поліпшення якості навчання є залучення у процес навчання цифрових технологій. Станом на 2022 рік статистика показує такі дані (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Стан цифрової освіти у 2022 році

Показник	Кількість у 2022
Підключених до інтернету ЗЗСО, од.	13979
Підключення ЗЗСО до державного е-журналу, од.	691
Підключення управлінь освітою обласного та місцевого рівнів до збору е-звітності, %	100%
Закуплено комп'ютерної техніки, од.	62674

Джерело: розроблено автором за даними [2, с. 117]

Як бачимо, цифрова освіта активно впроваджується в систему освіти України. Якщо в 2019 році 422 школи не мали підключення до мережі Інтернет, то наразі цей показник скоротився лише до 22 навчальних закладів. Це є позитивним кроком для поліпшення якості освіти, який надаватиме змогу використовувати інтерактивні методи навчання, забезпечити прозорість діяльності закладів освіти.

В Україні є досить високим показник рівня здобутої вищої освіти серед населення – 82,7 %. Діючих закладів вищої освіти (ЗВО) – 336, більшість з них перебувають у державній власності. За даними Міністерства освіти і науки України кількість ЗВО поступово зменшується. Хоча кількість академій,

університетів та інститутів зросла на 1,4 %, число училищ, технікумів, коледжів впало на 12 % у порівнянні з 2020 роком.

Якість навчання є досить непоганою, так за даними досліджень 9 з 1500 найкращих університетів світу є українськими.

Загалом у ЗВО здобувають освіту близько 1335690 осіб (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Стан вищої освіти станом на 2022 рік

Показник	Кількість у 2022 році	Кількість у 2020 році
Кількість ЗВО (університетів, академій, інститутів), од.	432	619
Кількість здобувачів освіти, осіб.	1335690	1439706
Загальна кількість наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, осіб	153938	127493

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Як видно, з кожним роком кількість осіб, що здобувають освіту в ЗВО, стає все менше. Так, у 2022 році їх на 104016 менше у порівнянні з 2020 роком. У 2019 році на 10000 населення налічувалось 302 студенти, тоді як 7 років тому цей показник сягав відмітки 512 чоловік [1]. Однією з причин цього явища є освітня міграція. Серед інших причин – криза в економіці, анексія Автономної Республіки Крим, війна РФ проти України. Найбільша концентрація студентів спостерігалася у Києві, Харкові, Львові, оскільки там зосереджена велика кількість престижних ЗВО.

Щодо випускників певних спеціальностей, то найбільший відсоток становлять спеціальності соціально-економічного та гуманітарного напрямку. Медики становлять лише 8 %, педагоги – 7 %, хоча на ринку праці спостерігається дефіцит спеціалістів у цих сферах. Небажання працювати у цих сферах зумовлено великим навантаженням та відносно невеликою заробітною платою через те, що коштів з бюджету на ці потреби виділяється недостатньо. До того ж, має місце незаконне привласнення коштів керівництвом. Велика кількість студентів соціально-гуманітарної сфери пояснюється наявністю достатньої пропозиції на ринку праці, хорошою заробітною платою, можливістю розвиватися й займати керівні посади.

Фінансується вища освіта переважно з державного бюджету. З 2020 по 2022 роки частка видатків зменшилась з 27 % до 21 % через недостатність коштів у бюджеті, що зумовлено економічною кризою, яка посилилась у зв'язку з пандемією COVID-19.

Таким чином, стан освіти хоча й покращується, проте все ж таки залишається багато недоліків. Так, у дошкільній освіті недостатня кількість ЗДО, що створює черги, необхідність збільшити фінансування, аби попередити їх закриття. У середній освіті спостерігається низька заробітна плата у педагогів, що призводить до зменшення кількості вчителів; потреба у підвищенні статусу вчителя, зменшення кількості учнів в ЗЗСО. Проблемами вищої освіти є освітня міграція, потреба у покращенні науково технічної бази навчальних закладів, зменшення кількості ЗВО через недостатність коштів для їх функціонування, не орієнтованість на потреби ринку праці.

Серед позитивних моментів є те, що значна частка людей України мають і загальну, і вищу освіту. Освіта є доступною і вже почали розроблятися плани та вживатися заходи щодо поліпшення якості освіти з урахуванням існуючих недоліків, запроваджується цифрова освіта.

На наш погляд, найбільшій увазі слід приділити саме покращенню вищої освіти, бо саме ця освіта готує майбутніх спеціалістів, які мають бути достатньо кваліфікованими, тоді як на сьогодні фінансування цієї ланки недостатнє для цього, не вистачає педагогів, а відношення випускників і попит на працівників певних спеціальностей не співпадає.

1.2. Комплексний аналіз впровадження Концепції «Нова наукова школа»

Як відомо, система освіти України потребує реформувань. З 2017 року Кабінет Міністрів України розробив план заходів для покращення якості загальної середньої освіти, який має назву «Нова українська школа». Він

розрахований до 2029 року і спрямований на зміну стандартів та програм початкової освіти.

Основними ідеями «Нової української школи» є наступні:

- кожна дитина індивідуальна і необхідно враховувати її сильні та слабкі сторони, розвивати здібності;
- батьки, учень та вчитель співпрацюють один з одним;
- підвищити рівень кваліфікації учителів;
- зробити навчання тривалістю 12 років;
- надати можливості школам створювати власні освітні програми;
- забезпечити рівність усіх закладів освіти у фінансуванні та прозорість витрачання коштів;
- розширити інклюзивну освіту;
- забезпечити фінансову підтримку дітей з особливими потребами.

Цей принцип назвали «Гроші ходять за дитиною», хоча чіткого плану реалізації цієї ідеї наразі немає [3].

Нижче представлений більш детальний план концепції «Нова українська школа» (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

План заходів реалізації концепції «Нова українська школа»

План заходів згідно концепції	Термін виконання	Результат виконання
	I квартал 2018 року – II квартал 2019 року	1. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» [4]. 2. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» [6].
Розробка освітніх програм враховуючи нові стандарти	2018 рік – грудень 2020 року	1. Розроблені програми для учнів 1 класів, учнів з порушенням зору, слуху, розвитку. 2. Оновлені програми для дітей з особливими освітніми потребами у 2018 році й затверджені наказами Міністерства освіти і науки України № 743 від 12 серпня 2022 року навчальні програми для 1-4 класів [9] та № 795 від 12 липня 2021 року навчальні програми для 5-9 класів [8].

Продовження табл. 1.5

План заходів згідно концепції	Термін виконання	Результат виконання
Розробити нові підручники та навчальні матеріали	2018-2020 роки	Забезпечено заклади освіти підручниками для 1-5 та 10 класів
Підвищення кваліфікації вчителів початкових класів	2017-2021 роки	Навчання пройшло більше ніж 200 тисяч вчителів [5]
Зменшити бюрократію	2018 рік	Прийняття Типового положення про конкурс на посаду керівника державного, комунального закладу загальної середньої освіти, затвердження «Інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти» зареєстровано Міністерством юстиції України від 11.09.2018
Забезпечити моніторингу якості середньої освіти	2018-2020 роки	Проведено загальнодержавний моніторинг дослідження якості початкової освіти [7]
Взяти участь у міжнародних моніторингових дослідженнях	2018 рік	Проведено дослідження PISA-2018 для порівняння якості освіти в Україні та інших країнах

Джерело: розроблено автором за даними [4-9]

Одним з планів Міністерства освіти і науки України щодо реалізації даної концепції було розробити навчальні стандарти для початкової, базової та профільної освіти. У результаті Кабінет Міністрів України видав постанови «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» та «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». В основі цього було висунуто основні вимоги до навчання в мовно-літературній, математичній, іншомовній, природничій, технологічній, інформативній, соціальній та здоров'язберігаючій, громадській та історичній, мистецькій та фізкультурній галузях. Стандартів для профільної освіти поки розроблено не було. Цей крок посприяв зміні критеріїв оцінки якості навчання в початковій та середній освіті на більш сучасні. Були переглянуті: зміст навчання, критерії оцінювання, навантаження на учнів, принципи організації навчання.

Щодо розробки освітніх програм, то вони були розроблені для учнів з порушенням зору, слуху, розвитку; оновлені програми для дітей з особливими

освітніми потребами та учнів з 1 по 9 класи з урахуванням нових стандартів, що дозволило на практиці реалізувати задуми концепції. Ці програми містять пояснювальну записку, типовий план навчання та перелік освітніх галузей. Заклад освіти сам зможе вибрати навчальну програму, яку вважає більш ефективною та зручною.

Ще одним кроком до поліпшення якості навчання стала розробка новітніх підручників на основі європейських. У порівнянні зі старими версіями, нова навчальна література має більш чіткі пояснення, практичні завдання, що сприяють розвитку прикладних навичок та надають учням можливості працювати в групах. Це дозволить учням краще засвоювати матеріал.

Задля провадження нової концепції необхідно було підготувати вчителів до роботи з новими матеріалами, методиками стандартами. Спочатку було обрано по дві людини з області, які проходили навчання, а потім навчали офлайн учителів по регіонах. Спільно зі студією онлайн-освіти було розроблений курс для педагогів, який включив у себе 95 відео-уроків та мав як теоретичну, так і практичну частину. Усього майже 200 тисяч вчителів підвищили свою кваліфікацію.

Щоб подолати бюрократію було запроваджено Типову інструкцію з діловодства для загальної середньої освіти, спрощено систему документообігу, запроваджено електронні форми документообігу, створено системи освітньої статистики й аналітики. Це дозволило зробити діяльність закладів більш прозорою й зменшити випадки хабарництва.

Для того, аби відслідкувати зрушення в системі освіти, було прийнято рішення проводити моніторинг якості освіти. Перший етап досліджень був у 2019 році, другий – у 2020 році. Це надало змогу проаналізувати готовність шкіл та вчителів до введення в освітній процес розробленої концепції й дати оцінку ефективності нововведень.

Для того, аби перейняти досвід європейських країн та порівняти якість освіти в Україні та за кордоном, було прийнято участь в проєкті Програми

міжнародного оцінювання учнів (Programme for International Student Assessment – PISA) в 2018 році. Виходячи з отриманих результатів, були розроблені методичні рекомендації для усунення виявлених недоліків [10].

З-поміж інших кроків було виконано наступне:

- створено умови для вивчення української мови для шкіл, де викладають мовою меншин, були закуплені 30 696 посібників; 2 709 таблиць для навчання читання та листування; 1 703 наборів наочно-дидактичних матеріалів; 602 ігрового обладнання; 765 одиниць комп'ютерного обладнання;
- покращені умови здобуття освіти в сільській місцевості, зокрема закуплено 243 шкільні автобуси та придбано обладнання для 546 кабінетів;
- створення територіальних органів Державної служби якості освіти;
- створено 516 інклюзивних центрів;
- підвищено кваліфікацію вчителів учнів з особливими потребами;
- сформовано статистичні результати аналізів показників розвитку у сфері дошкільної, середньої, професійно-технічної та вищої освіти;
- зустріч з міжнародними партнерами та представниками національних меншин.
- створено Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту (АІКОМ) в 2021 році, який дає можливість подавати електронну звітність, проводити опитування, голосування, робити збори даних. Це дасть змогу створювати більш достовірну статистику, покращити прийняття управлінських рішень, раціонально та прозоро розподіляти та використовувати кошти. Це є першим кроком, який дозволить відмовитися від паперових документів, а разом з тим і зменшить бюрократію [11].

Не дивлячись на прорив у сфері освіти та досить значний обсяг виконаної роботи, залишився ряд не реалізованих завдань, серед яких:

- потреба в навчанні більшої кількості вчителів новим методикам, заохочувати їх до проведення навчання за новими стандартами, адже деякі педагоги не бажають пристосовуватися до змін;

- недостатнє фінансування в напрямку підвищення кваліфікаційних навичок вчителів через кризу в економіці;
- протягом 2020-2023 у плані концепції «Нова українська школа» одним із завдань було створення профільних ЗЗСО, але зважаючи на пандемію COVID-19 та війну, цей захід не був здійснений;
- недостатнє обладнання класів для реалізації учбового процесу. Так за даними моніторингу Інституту освітньої аналітики 2018 року показали такі результати (рис. 1.1).

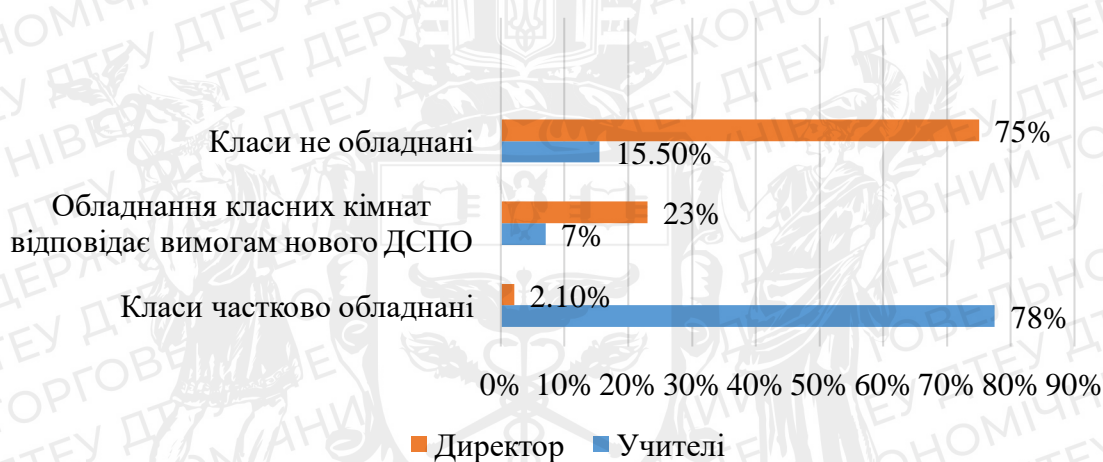

Рис. 1.1. Показники якості обладнання класів, % за 2018 рік

Джерело: розроблено автором за даними [12, с. 8]

Можна побачити, що дуже мало класів повністю пристосовані до нових методів навчання, лише одна п'ята частина. В більшості випадків класні кімнати або взагалі не обладнані необхідним, або лише частково. Це спричинене недостатньою кількістю коштів, виділених на реалізацію цієї програми. Відповідно, необхідно забезпечити кожен навчальний заклад матеріально-технічною базою, яка б відповідала стандартам «Нової української школи».

Як і кожна концепція «Нова українська школа» має свої переваги та недоліки [13].

До переваг можна віднести:

- подібність із системою освіти країн ЄС. Це означає, що атестат про загальну середню освіту будуть приймати і в ЄС;
- вміння застосовувати учнями здобуті знання на практиці;
- вибір учителем методів навчання самостійно, що дає змогу пристосовуватися до потреб класу;
- учні з особливими потребами зможуть разом за своїми однолітками здобувати знання;
- відсутність батьківських зборів, учитель буде обговорювати успіхи та слабкі сторони дитина з батьками особисто;
- зонування класу, мобільні парти, зручна організація простору.

До негативних сторін концепції відносяться:

- не всі діти в віці з шести років будуть морально готові до школи, оскільки навчання буде починатися з шести років обов'язково, то це може стати для них стресом;
- відтягування реалізації певних планів концепції;
- недостатнє фінансування – не вистачає виділених грошей на друк нових навчальних посібників, переобладнання класів.

Введення реформ «Нова українська школа» змогли вирішити ряд проблем освіти, представлені у табл. 1.6

Таблиця 1.6

Освіта до та після реформ «Нової української школи»

Проблеми до «Нової української школи»	Вирішення проблеми
Застарілі методи навчання	Впровадження STEM-методів навчання
Зневажливе ставлення до учнів	Впровадження педагогіки партнерства, яка включає повагу до особистості, врахування здібностей та інтересів учня
Бюрократія в системі фінансування закладів освіти	Прозорий розподіл публічних фінансів
Залежність закладів освіти від рішень центральних та місцевих органів	Отримання навчальними закладами автономії
Застарілі, неактуальні програми освіти	Розробка та впровадження новітніх освітніх програм

Джерело: розроблено автором

Як бачимо, дана концепція посприяла вирішенню таких проблем, як використання у процесі навчання старих навчально-виховних методів. Наразі ж впроваджується STEM-методи (S – science, T – technology, E – engineering, M – mathematics), де головну увагу приділяють застосуванню знань на практиці, дослідницькому підході та командній роботі. Зневажливе ставлення до учнів змінилося на взаємоповагу, орієнтацію на особливості кожного учня. Також, Міністерство освіти і науки України розробило нові освітні програми з новими підходами до навчання.

Проблема бюрократії вирішилась шляхом моніторингу з боку держави відповідними органами, створення умов для подання електронної звітності. Навчальні заклади отримали автономію, що дозволить більш ефективніше та швидше реагувати на індивідуальні проблеми шкіл.

Серед невирішених проблем залишилося питання забезпечення шкіл матеріально-технічними засобами, невтручання батьків в організаційні, фінансові та навчальні процеси, низький рівень ефективності освіти в умовах дистанційного навчання.

Отже, значення концепції «Нова українська школа» має досить вагомий вплив на реформи системи навчання в Україні, торкається дійсно актуальних проблем освіти сьогодення, спирається на досвід прогресивних країн; має на меті застосування новітніх методів навчання, збільшення прозорості у роботі закладів освіти, надання більшої автономії школам. Серед вирішених проблем за участі цієї концепції є наступні: зростання зацікавленості учнів в навчанні та вмотивованості педагогів, сприяння оновленню матеріально-технічної бази, зниження рівня корупції. Проте не враховані такі показники, як готовність учнів, батьків та вчителів до відповідних змін і спроможність держаних та місцевих бюджетів забезпечити належне фінансування для впровадження задумів. Міністерство освіти і науки України відіграло ключову роль у вдосконаленні освіти, розробивши для концепції нормативно-правову базу, зокрема державні стандарти, вимоги, Закон України «Про загальну середню освіту», а також нових навчальних програм.

РОЗДІЛ 2

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

2.1. Оптимізація системи органів влади, що регулюють сферу освіти в Україні

Головним органом влади у сфері освіти є Міністерство освіти і науки України. Його роль полягає у формуванні та реалізації політики у сфері освіти, наукової та інноваційної діяльності, а також контролю за роботою навчальних закладів, організацій та установ, що працюють у цій сфері. Також, міністерство координує роботу виконавчих органів влади у сфері освіти як центрального рівня, так і місцевого [14]. Основними напрямками діяльності міністерства є дошкільна, позашкільна, середня, вища освіта, інклюзивна та спеціальна, фахова передвища, професійно-технічна освіти, наука, європейська інтеграція та цифрова трансформація освіти і науки [15].

Задля покращення роботи та комунікації між владними органами і Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова від 10 вересня 2014 року № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». Згідно з цією постановою Кабінету Міністрів України підпорядковується Міністерство освіти і науки України та через Міністра освіти і науки України – Державна служба якості освіти України і Національна комісія зі стандартів державної мови [16].

Наразі можна помітити позитивні зрушення у системі органів влади, що регулюють сферу освіти, а саме:

- створення законодавчої бази, зокрема Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», що регулюють відносини між органами влади [17];
- розробка заходів для обговорення з громадськістю проблем освіти та шляхів їх подолання й розвитку навчання в Україні;

- автономія навчальних закладів, що дасть свободу у прийнятті рішень щодо використання коштів на потреби закладу, вибору зручних для відповідних умов методів викладання.
- децентралізація управління освітою, це дозволить більш ефективніше й швидше реагувати на проблеми в певній місцевості та знизити бюрократію;
- збільшення кола повноважень органів управління освітою на місцях, що охоплюють такі напрямки, як управлінські, фінансові, педагогічні, організаційні [18].

Наразі в системі органів державної влади у сфері освіти залишається ряд проблем (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Проблеми системи органів управління освітою

№ з/п	Проблема
1.	Низький рівень компетентності керівних ланок органів влади
2.	Відсутність прозорості в діяльності органів влади, неподання звітності
3.	Недостатня участь громадян у вирішенні справ освіти
4.	Основна концентрація влади в руках головного центрального органу виконавчої влади

Джерело: розроблено автором

Ряд дослідників вважає, що якість освіти залежить від трьох чинників: прозорості, якості та взаємодії з громадськістю.

Варто зазначити про низький рівень освіти та компетентності керівників: лише 33 % мають диплом освітнього менеджменту і 6 % – диплом з державного управління [19]. Як правило, такі керівники не затримуються довго на посаді. Вони залежні від своєї команди, а отже не мають стимулу щось докорінно змінювати, працювати на благо народу. Також, це стає причиною бюрократії. Вплив керівника на освітню систему зводиться до мінімуму. На жаль, більшість верхівок не бажає змінювати цю ситуацію через відсутність вигоди для них.

Наступним важливим фактором якісної системи органів освіти є прозорість їх діяльності. Під цим поняттям можна розуміти не лише доступ до інформації про діяльність владних установ, але й прийняття громадськістю участі у прийнятті рішень, можливість впливати на процеси, які відбуваються в державі.

Проте насправді далеко не всі звітуються про свою діяльність. За результатами аналізу офіційних веб-сайтів обласних та районних відділів з питань освіти маємо наступні спостереження (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз сайтів обласних та районних відділів освіти

Районні відділи освіти	Обласні відділи освіти
Відсутні плани роботи на майбутнє	
Відсутні звіти про діяльність	Відсутня річна, піврічна та щоквартальна звітність
Відсутність звітності про діяльність громадських рад та дорадчих органів	Відсутні звіти про діяльність громадських рад

Джерело: розроблено автором за даними [20]

Задля залучення громадян у вирішення справ держави, їх можливість впливати на процеси в країні та висловлювати народну думку були створені громадські ради. Проте насправді реалії не відповідають задумам. Практично до відома громадської ради не доводять інформацію стосовно нових рішень та проєктів освіти. Складається лише враження участі громадян у житті держави.

Не дивлячись на кроки децентралізації, ще досить гостро стоїть питання концентрації влади в руках одного правлячого органу, зокрема Міністерства освіти і науки України. Хоча функції регіональних та місцевих органів управління освітою розширили, багато в чому вони повторюють функції центрального органу і фактично дублюють рішення «верхівки».

Також необхідно переглянути координацію взаємодії різних відомств освіти, оскільки часто їх дії суперечать одні одним.

Щоб оптимізувати систему органів влади у сфері освіти та вирішити вищезгадані проблеми, можна застосувати наступні реформи:

- створення комісії при центральних та місцевих органах управління освітою з перевірки компетенцій працівників та запобіганню корупції, яка б щорічно здійснювала тестування на володіння відповідними знаннями й навичками, а також розглядала скарги щодо бюрократичних дій в освітніх інституціях та притягувала до відповідальності порушників;

- перейняти досвід Японії, де встановлюється суворий порядок звітності та покарання у разі її відсутності. Також у цій країні є Закон «Про розкриття інформації», який надає громадянам право доступу до офіційної інформації урядових установ і подання апеляції в разі не розкриття установою інформації, що також доцільно застосувати в українській практиці [21];

- з досвіду Данії доречним буде передати прийняття управлінських рішень, зокрема фінансових та навчально-організаційних, на шкільний рівень та ініціювати створення шкільних рад, які б склалися з двох учителів, двох учнів та п'яти-шести батьків;

- для поліпшення якості підготовки майбутніх спеціалістів можна приділити більшої уваги професійній та вищій освіті й створити при Міністерстві освіти і науки України окремий відділ з питань професійної та вищої освіти, як наприклад у Естонії;

- необхідно створити при місцевих органах виконавчої влади організацію, що б представляла інтереси вчителів, відстоювала їх думку, приймала від них зауваження та пропозиції стосовно навчальних процесів і діяльності закладів освіти, а також застосовуючи досвід Австрії, де на основі проєктів програм, розроблених Міністерством освіти і науки, готується навчальна програма, яка обговорюється з місцевими органами управління освітою та організацією, що представляє вчителів, для того, аби краще реагувати на ситуацію в освітній сфері.

Виходячи із запропонованих змін, можна побудувати оптимізовану ієрархію системи органів влади у сфері освіти (рис. 2.1).

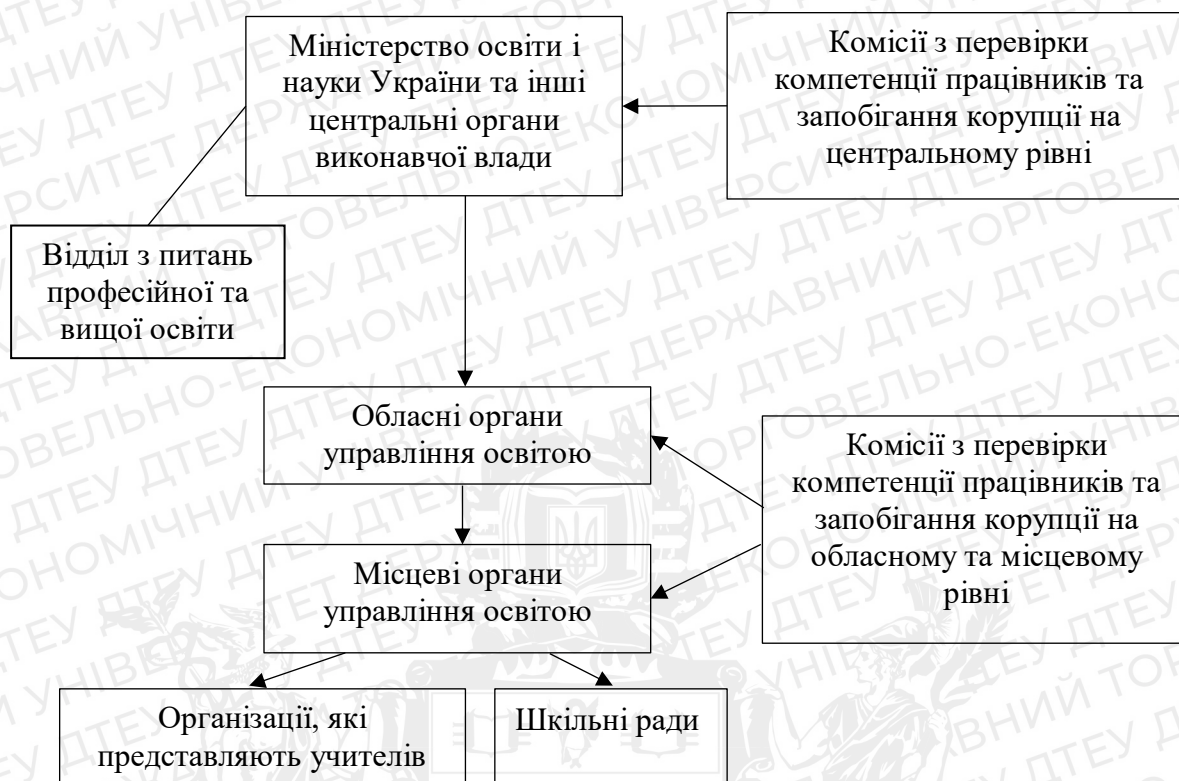

Рис. 2.1. Оптимізована ієрархія органів влади у сфері освіти

Джерело: розроблено автором

Так, оптимізована ієрархія органів влади у сфері освіти виглядає наступним чином: головним центральним органом виконавчої влади в сфері освіти є Міністерство освіти і науки України. Незалежна Комісія з перевірки компетенції працівників та запобігання корупції на центральному рівні здійснює моніторинг за діяльністю Міністерства освіти і науки України й періодично оцінює рівень професійної підготовки працівників. У міністерстві створений відділ профільної та вищої освіти, який займається реформуванням виключно цих напрямків освіти та спрямовує свою діяльність на підготовку кваліфікованого персоналу в країні. Міністерству освіти і науки України підпорядковуються обласні органи управління освітою, а ним в свою чергу місцеві. За обома цими структурами здійснює нагляд в питаннях бюрократії та володіння професійними знаннями й навичками Комісія з перевірки компетенції працівників та запобігання корупції на обласному та місцевому рівні. Місцеві органи влади у сфері освіти контролюють роботу організацій, які представляють учителів та шкільних рад.

Отже, для того, щоб удосконалити систему органів влади у сфері освіти, необхідно внести зміни у законодавство та посилити відповідальність за бюрократичні дії, зробити більш жорсткий порядок подання звітності, створити Комісії з перевірки компетенції працівників та запобігання корупції, створити шкільні ради й передати їм функції прийняття фінансових та навчально-організаційних рішень в конкретному закладі освіти, створити при Міністерстві освіти і науки України відділ професійної та вищої освіти на місцевому рівні організації, які б представляли інтереси викладачів. Ці заходи наблизять систему до європейської, допоможуть покращити ситуацію у взаємодії відповідних органів влади, що здійснюють управління у сфері освіти, а отже і в самих навчальних процесах.

2.2. Реформування системи освіти в Україні

На сьогодні держава проводить активну політику удосконалення системи освіти. Вагомим кроком для цього стала концепція «Нова українська школа», яка посприяла перегляду принципів середньої освіти, оновлення навчальних програм та літератури на більш сучасні, застосуванню новітніх методів навчання. Також, не менш важливою реформою стало удосконалення законодавчої бази, зокрема Закону України «Про освіту». Та все ж є проблеми, які залишились невирішеними, або яким приділялася недостатня увага, як, наприклад, бюрократія, недостатнє фінансування, незначна участь громадян у вирішенні питань освіти.

У табл. 2.2 представлені рекомендації щодо покращення даної галузі.

Таблиця 2.2

Шляхи проведення реформ системи освіти в Україні

Порядок виконання	Реформа системи освіти	Терміни виконання
1	Очищення влади, звільнення корупціонерів, некваліфікованих працівників.	До кінця II кварталу 2023 року
2	Внесення правок до законодавства	До березня 2023 року

Порядок виконання	Реформа системи освіти	Терміни виконання
3	Накладення штрафів на заклади, які не подають звітність та посилення за цим контролю.	3 березня 2023 року
4	Збільшення фінансування закладів освіти	3 червня 2023 року
5	Оновлення шкіл, закупка необхідного обладнання для впровадження програм реформ	До 2024 року
6	Розвиток тих галузей в сфері освіти, які мають вагоме значення для розвитку країни.	3 лютого 2023 до грудня 2023 року
7	Внесення правок до концепції «Нова українська школа»	До квітня 2023 року

Джерело: розроблено автором

Очищення влади. Мабуть найнеобхіднішим кроком до оновлення системи освіти, без якої інші реформи будуть недовірені – це зміна влади. Потрібно притягнути до відповідальності без можливості внести під заставу осіб, які причетні до розкрадання та привласнення бюджетних коштів, а також тих, хто подає хибну звітність. За основу можна взяти законодавство Нідерландів, яке передбачає за вчинення корупційних дій позбавлення права займати державні посади, штраф або позбавлення волі, а також позбавлення соціальних гарантій, як наприклад пенсійного забезпечення [22]. Також необхідно провести перевірки на кваліфікованість працівників у сфері освіти та звільнити некомпетентних осіб. З досвіду Франції, де професійній підготовці працівників державних органів приділяється велика увага, можна перейняти практику вибору на посади лише тих осіб, які мають освіту з адміністративного управління.

Внесення правок до законодавства. Недосконалість законодавства також впливає на якість освіти. Зокрема, потрібно внести поправки в антикорупційне законодавство, які б збільшували відповідальність за бюрократичні дії в сфері освіти з двох років до чотирьох, як у Фінляндії та позбавити права займати державні посади, мінімізували підпорядкованість у роботі близьких осіб [23]. Також, на законодавчому рівні слід обмежити строк перебування на керівних посадах, встановити чіткий порядок обрання особи

на посаду й детально розписати обов'язки кожної ланки освіти без їх дублювання у нижчих та вищих органах. Крім того, необхідно вдосконалити Закон України «Про освіту», оскільки в ньому є неточності. Так, згідно ст. 12 контроль за навчальною системою здійснює центральний орган виконавчої влади, проте насправді цим займається Державна інспекція навчальних закладів, але її функції не визначені ніяким законом. Також на центральний орган виконавчої влади покладено функції керівництва за навчальними закладами, але це суперечить новим нормам щодо збільшення автономії закладів освіти. Більш того, необхідно чітко визначити зони відповідальності кожного органу влади, що регулює сферу освіти [24].

Накладення штрафів на заклади, які не подають звітність та посилення за цим контролю. Наразі досить великий відсоток академічних інституцій не подають звітності про свою діяльність, а прозорість є одним з фундаментальних моментів побудови громадського суспільства. Необхідно ввести декларування видатків і доходів осіб, які виконують управлінсько-адміністративні функції. Зробити обов'язковим оприлюднення планів роботи органів виконавчої влади та закладів освіти, використання фінансових, матеріальних ресурсів. Крім того, треба організувати моніторинг за дотриманням законності в сфері освіти, а також створити орган реагування на звернення громадян щодо корупційних дій і надання йому повноважень накладати штрафи та інші види відповідальності за протиправні дії [25]. Прикладом прозорості владних органів є Нідерланди, де наявна постійна сувора звітність органів влади, наявна система моніторингу та законодавча база, яка встановлює відповідальність у разі неподання звітів [26].

Збільшення фінансування закладів освіти. Багато проблем в закладах освіти трапляється через недостатнє фінансування [27, с. 68]. Збільшення обсягів виділених коштів на освіту сприятиме покращенню матеріально-технічної бази навчальних закладів, їх відповідність міжнародним стандартам. Важливим є впровадження по всій Україні програми фінансування «Гроші ходять за дитиною», тобто компенсація державою вартості навчання [28].

Спираючись на Європейський досвід, можна перейняти наступну схему фінансування: центральні органи влади визначають обсяг субсидій від держави на освіту, надають запит до Міністерства фінансів для виділення відповідної суми, які надходять до місцевих адміністрацій. В той же час, органи місцевого самоврядування використовують місцеву формулу, щоб виділити спеціалізовані кошти школам для витрат на усі основні ресурси, включаючи персонал. Також, в Україні можна застосувати практику франчайзингу, тобто поповнення шкільного бюджету такими способами, як позашкільна діяльність, добровільні внески, благодійні фонди, а також безоплатне надання закладам освіти певних послуг.

Оновлення шкіл, закупка необхідного обладнання для впровадження програм реформ. Зараз багато закладів освіти мають старий ремонт з часів Радянського Союзу, слабе опалення, недостатнє освітлення, тому необхідно виділити кошти на ремонт та створення комфортних умов для навчання. У вік інформаційних технологій важливо опанувати здобувачами освіти новітні технології та програми, тому є потреба в закупівлі комп'ютерів у школи, мультимедійних дошок, для програми «Нова українська школа» обладнати класи згідно з новими стандартами. Для цього можна залучати зарубіжних інвесторів, які готові вкласти кошти у розбудову навчальних закладів України. Країни ЄС приділяють достатню увагу комфорту учнів та кожен рік виділяють гроші на оновлення класів, модернізацію обладнання. Як стверджують французькі фахівці, це суттєво впливає на якість навчання. У Фінляндії є принцип рівномірного розподілу коштів. Як в сільській місцевості, так і в містах школи фінансуються однаково і однаково добре обладнані.

Розвиток тих галузей в сфері освіти, які мають вагоме значення для розвитку країни. Наразі в Україні є дефіцит працівників у таких сферах, як медицина, інформаційні технології, військова справа. Орієнтуючись на стан ринку праці, необхідно брати участь у розвитку освіти тих спеціалістів, яких не вистачає. Експерти стверджують, що для початку необхідно ввести у старших класах профільну освіту задля підготовки учня до вищої освіти та

виходу в майбутньому на ринок праці [29, с. 168]. Освітні програми професійних та вищих навчальних закладів мають відповідати стандартам ринку праці, готувати спеціалістів не лише теоретично, але й практично. Для цього варто переглянути навчальну програму та внести зміни, які б сприяли тому, що студенту надають змогу застосувати свої знання в роботі ще під час навчання. Наприклад, в Австрії на Міністерство фінансів та праці покладено функції забезпечення належного стажування студентів на підприємствах та в організаціях, а в Бельгії випускників закладів професійної та вищої освіти працевлаштовують там, де проходили практику [30].

Внесення правок до концепції «Нова українська школа». Вагомим кроком до поліпшення освіти стала програма «Нова українська школа». Тим не менш, вона має свої недоліки. Наприклад, деякі заходи залишаються лише на папері. Щоб цього уникнути, треба покласти відповідальність на певних осіб за реалізацію тих чи інших планів. Необхідно провести перекваліфікацію всіх учителів у школах згідно з новими стандартами, надрукувати та забезпечити всі школи необхідною літературою, обладнати класи та встановити перевірки, які б оцінювали впровадження школами новітньої концепції. Можна застосувати досвід Швеції, де практикують візити педагогічних працівників до своїх колег, аби перейняти їх досвід.

Отже, рекомендації щодо поліпшення якості системи освіти допоможуть покращити сферу освіти шляхом подолання корупції, запровадивши жорсткіші покарання та очищення влади від бюрократів та некомпетентних працівників; покращення матеріально-технічної бази закладів освіти через збільшення фінансування; підвищення рівня професійних здібностей педагогів; змін у законодавстві, прибравши суперечності між нормативно-правовими актами, та деталізації обов'язків органів влади у сфері освіти. Крім того, можна запозичити способи забезпечення прозорості влади та подолання корупції у Нідерландів, критерії вибору особу на державну посаду у Франції, заходи з професійної підготовки випускників у Бельгії.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Виходячи з проведеного нами дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Проаналізувавши освітнє законодавство, зокрема Закон України «Про освіту», можна помітити позитивні зрушення стосовно набуття школами автономії, забезпечення прозорості навчальної діяльності, приділення уваги до особистості та гідності учня; достатня увага приділяється інклюзивному навчанню, забезпечується доступ усього населення до навчання. Воно торкається усіх рівнів освіти: дошкільної, позашкільної, середньої, фахової передвищої, вищої, професійної, інклюзивної та післядипломної. Але є і недосконалості, зокрема немає чіткого розподілу обов'язків між органами влади, деякі функції одного органу дублюються у іншого, велика кількість функцій все одно залишається у Міністерства освіти і науки України, також наявні протиріччя, як наприклад надання школам автономії, але на центральний орган виконавчої влади покладені функції керівництва навчальними закладами.

2. Провівши аналіз загального стану освіти, можна побачити наступне: кількість ЗДО у містах збільшується, черги скорочуються, але залишається проблема недостатнього фінансування у селах, через що кількість закладів там скорочується. Щодо загальної середньої освіти, то хоча якість навчання поліпшується завдяки впровадженню концепції «Нова українська школа», яка має на меті використання сучасних методів навчання, все ж кількість ЗЗСО зменшується, а їх наповнюваність збільшується; кількість вчителів також поступово скорочується через невелику заробітну плату та не перспективність професії. Тому державі необхідно підвищити соціальний статус педагогів. Більшість населення України має вищу освіту, але наразі спостерігається зростання освітньої міграції. Державі слід звернути увагу на залучення осіб до навчання на ті спеціальності, працівників яких зараз в дефіциті. Це: медики, педагоги, ІТ-спеціалісти. Також, необхідно звернути увагу на якість вищої

освіти та зробити акцент на набуття студентами не лише теоретичних знань, але й практичних вмінь та навичок.

3. У ході аналізу роботи Міністерства освіти і науки України, можна відзначити значний внесок у розвиток освіти в Україні, зокрема розробку та реалізацію концепції «Нова українська школа», розробку новітніх навчальних програм, удосконалення законодавства, розробку нових стандартів освіти, орієнтацію у своїй діяльності на провідні країни ЄС, але на наш погляд, необхідно більш реально оцінювати економічну ситуацію в країні та можливість втілення в життя запропонованих реформ.

4. Концепція «Нова українська школа» стала поштовхом до реформування загальної середньої освіти в Україні. Навчання набуває подібності з європейським, значна увага приділяється здібностям учнів. Учитель може використовувати зручні для нього методи навчання, надання школам автономії, багато вчителів вже пройшло перепідготовку відповідно до нових стандартів. Та все ж не всі учні, батьки, вчителі готові до таких змін. До того ж, економічне становище країни не дозволяє у повній мірі реалізувати плани.

5. Система органів влади у сфері освіти також має свої недоліки, зокрема зосередження великої кількості повноважень у «верхівок», низький рівень кваліфікації керівників, бюрократія. Для подолання цих проблем були розроблені такі кроки вдосконалення, як: посилення відповідальності за бюрократичні дії, створення Комісії з перевірки компетенції працівників органів освіти та запобіганню корупції; створення шкільних рад, які б дозволили залучити батьків, учителів та учнів у вирішення справ навчальних закладів, та зниження рівня корупції. Також, задля покращення вищої освіти слід створити відділ професійної та вищої освіти при Міністерстві освіти і науки України.

6. Із кроків, які були представлені для покращення системи освіти, були наступні: очищення влади, звільнення некомпетентних працівників, збільшення відповідальності за бюрократичні дії, внесення правок до

законодавства для усунення неточностей, збільшення фінансування закладів освіти й застосування практики франчайзингу для зростання надходжень у навчальні заклади, їх матеріально-технічне оновлення, внесення поправок до концепції «Нова українська школа». Ці заходи були розроблені з урахуванням досвіту країн ЄС, чия якість навчання показує високі результати.

Таким чином, провівши аналіз законодавчої бази, реформ освіти, роботи органів влади, праць науковців було описано загальний стан освіти в Україні та розроблені рекомендації для роботи над недоліками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні освітні статистичні дані. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/kinczevi-czifri-14.02.2022-fin.pdf> (дата звернення: 10.01.2023).
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726223/1/nac%20dopovid%202021%20color%201%20%281%29.pdf> (дата звернення: 12.01.2023).
3. Нова українська школа: 9 змін, які пропонує Міносвіти / Реформа освіти. *Osvita.ua*. URL: <http://osvita.ua/school/reform/55481/> (дата звернення: 14.01.2023).
4. «Нова українська школа»: план реформ / Реформа освіти. *Osvita.ua*. URL: <https://osvita.ua/school/reform/58589/> (дата звернення: 15.01.2023).
5. Звіт про виконання оперативного плану Міністерства освіти та науки України на 2018 рік, затвердженого наказом МОН від 29.12.2017 № 1738. С. 77. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/plan-roboti> (дата звернення: 16.01.2023).
6. Звіт про виконання оперативного плану Міністерства освіти та науки України на 2019 рік, затвердженого наказом МОН від 25.01.2019 № 61. С. 73. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/plan/2019/plan-mon2019.pdf> (дата звернення: 16.01.2023).
7. Звіт про виконання оперативного плану Міністерства освіти та науки України на 2020 рік, затвердженого наказом МОН від 28.01.2021 № 1. С. 80. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/28.01/Zvit%20pro%20vykonannya%20operatyvnoho%20planu%20MON%20na%202020_compressed.pdf (дата звернення: 16.01.2023).

8. Звіт про виконання оперативного плану Міністерства освіти та науки України на 2021 рік, затвердженого наказом МОН від 31.01.2022. С. 106. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/Plany.roboty/2022/02/Zvit.pro.vykon.operatyvn.planu.MON-2021.pdf> (дата звернення: 16.01.2023).
9. Звіт про виконання оперативного плану Міністерства освіти та науки України на 2022 рік, затвердженого наказом МОН від 19.01.2023. С. 5. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/Plany.roboty/2023/19.01.2023/Zvit.MON.II.pivrich.2022.planu.diy.Nats.strat.prav.lyudyny.2021-2023-19.01.2023.pdf> (дата звернення: 16.01.2023).
10. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 18.01.2023).
11. Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/cifrova-osvita/avtomatizovaniy-informacijnij-kompleks-osvitnogo-menedzhmentu> (дата звернення: 18.01.2023).
12. Аналітична довідка за результатами моніторингу процесу впровадження нових підходів до навчання у початковій школі. Київ, 2018. 64 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Analitichna-dovidka-za-rezultatami-monitoringu-protsesu-vprovadzhennya-novih-pidhodiv-do-navchannya-u-pochatkovij-shkoli-1-klas_2017.pdf (дата звернення: 19.01.2023).
13. Плюси та мінуси НУШ. *Фабрика країна стендів*. URL: <https://kraina-stendiv.com.ua/plysu-i-minysu-nysh> (дата звернення: 20.01.2023).
14. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
15. Місія, функції та стратегічні пріоритети МОН. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/misiya-ta-funksiyi> (дата звернення: 21.01.2023).

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.01.2023).
17. Про вищу освіту: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 21.01.2023).
18. Каленюк Т. Розробка ефективного механізму управління освітою: дис. ...магістра: Ополе, 2018. 99 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/328726009_Rozrobka_efektivnogo_mehanizmu_upravlinna_osvitou (дата звернення: 22.01.2023).
19. Біла Н. Д., Драч І. І. Розвиток управлінської компетентності керівника навчального закладу. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/4_.pdf (дата звернення: 22.01.2023).
20. Алкум М. Міжнародний досвід організації конструктивного діалогу між організаціями громадянського суспільства та державними органами. *Інвестиції: практика та досвід. Серія: «Державне управління»*. № 11. 2018. С. 134-137 (дата звернення: 22.01.2023).
21. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> (дата звернення: 23.01.2023).
22. Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США: монографія / [А.П. Джурило, О.З. Глушко, О.І. Локшина та ін.]. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 192 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/163088295.pdf> (дата звернення: 23.01.2023).
23. Відповідальність за корупцію: адміністративна, кримінальна, дисциплінарна. *Юрист & Закон*. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014258 (дата звернення: 24.01.2023).
24. Переваги та недоліки нового закону «Про освіту». Реформа освіти. *Osvita.ua*. URL: <https://osvita.ua/school/52591/> (дата звернення: 24.01.2023).

25. Тенденції та перспективи розвитку системи освіти в Україні. *Освітня аналітика України*. 2018. № 2 (3). С. 121-127. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/121_127_Tend_ta_perspekt.pdf (дата звернення: 24.01.2023).
26. Супрун В.В. Механізми формування ефективної системи управління в освіті України на основі європейського досвіду. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2020. Вип. 12 (41). С. 183-218. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/12_41_2020/social/Bulletin_12_41_Social_and_behavioral_sciences_Suprun.pdf (дата звернення: 25.01.2023).
27. Лукашенко Л. В. Фінансування закладів загальної середньої освіти в умовах децентралізації: проблеми та перспективи розвитку. *Гроші, фінанси і кредит*. 2021. Вип. 3(83). С. 67-71. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_83_2021_ukr/11.pdf (дата звернення: 25.01.2023).
28. Фінансовий механізм «Гроші ходять за дитиною». *Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)*. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/content/finansovyy-mehanizm-groshi-hodyat-za-dytnoyu.html> (дата звернення: 26.01.2023).
29. Мойсіяха А. В. Сутність та зміст механізмів реалізації державної політики в соціогуманітарній сфері. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31(70). С. 164-169. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/30.pdf (дата звернення: 26.01.2023).
30. Система освіти в Бельгії. Всі на урок. URL: <https://urok.pp.ua/serednya-osvta/13163-sistema-osviti-v-belgyi.html> (дата звернення: 26.01.2023).

АНОТАЦІЯ

Жаденова А.О. Механізми реалізації державної політики у сфері освіти. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено основні проблеми в сфері освіти та вплив держави на них. Було використано як нормативно-правові акти, так і звіти центральних органів виконавчої влади й статистичні дані Міністерства освіти і науки України. Проведений детальний аналіз дошкільної, загальної середньої та вищої освіти, досліджено їх проблематику та порівняння з попередніми роками. Особлива увага приділилась концепції реформування системи освіти «Нова українська школа», її перевагам та недолікам. За результатами дослідження були представлені кроки для поліпшення ситуації у сфері освіти.

Ключові слова: державна політика, інклюзивна освіта, заклади загальної середньої освіти, Нова українська школа, центральні органи виконавчої влади.

SUMMARY

Zhadenova A.O. Mechanisms of implementation of state policy in the field of education. Final qualifying work for obtaining Bachelor of specialty 281 "Public Management and Administration", educational program "Public Management and Administration". State University of Trade and Economics, 2023.

The main problems in the field of education and the influence of the state on them were studied in the final qualification work. Both normative and legal acts and reports of central executive bodies and statistical data of the Ministry of Education and Science of Ukraine were used. A detailed analysis of preschool, general secondary and higher education, their problems and comparison with previous years was carried out. The special attention was paid to the concept of reforming the education system "New Ukrainian School", its advantages and disadvantages. Based on the results of the study, the steps were presented to improve the situation in the field of education.

Key words: state policy, inclusive education, institutions of general secondary education, New Ukrainian School, central bodies of executive power.

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу
Жаденової Альони Олександрівни на тему:
«Механізми реалізації державної політики у сфері освіти»
виконаної на здобуття ОС «Бакалавр»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
У Державному торговельно-економічному університеті

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота носить актуальний характер, вирізняється своєчасністю, оскільки присвячена питанням оптимізації системи дошкільної, середньої та вищої освіти, на прикладі Міністерства освіти та науки України.

У процесі аналізу автором використовувалися методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції, порівняння, графічні методи, які дали змогу отримати синтезоване уявлення про об'єкт і водночас наочно показати його складові.

Метою дослідження є дослідити основні механізми реалізації політики держави у сфері освіти задля побудови ефективної системи та обґрунтувати напрямки змін в умовах децентралізації, побудови громадянського суспільства та наукового прогресу. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку посилань на використані інформаційні джерела та додатків.

У першому розділі описується загальний стан в Україні дошкільної, середньої та вищої освіти, механізми за допомогою яких держава впливає на дану сферу та детально розглянуто концепцію реформ «Нова українська школа».

У другому розділі досліджується система освітніх органів влади та її порівняння з іншими країнами, а також представлені реформи, які змогли б покращити дану галузь.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані в освітній діяльності, а також в практичній діяльності органів публічної влади, зокрема Міністерстві освіти та науки України з метою вдосконалення системи освіти.

Випускна кваліфікаційна робота відповідає вимогам, виконана у повному обсязі і заслуговує на позитивну оцінку, а її автор Жаденова Альона Олександрівна на отримання кваліфікації бакалавра відповідно до обраної спеціальності.

Рецензент

Начальник відділу
персоніфікованого обліку
пільгових категорій
населення УСЗН
Крюківського району

I.O. Кітова

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Жаденова Альона Олександрівна, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Механізми реалізації державної політики у сфері освіти» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«17» січня 2023 року

_____ (підпис)

Згода

Я, Жаденова Альона Олександрівна, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “Механізми реалізації державної політики у сфері освіти” несую повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«17» січня 2023 року

(Жаденова А.О.)

Підпис

Прізвище, ініціали